

Історичні, філософські, правові й кадрові проблеми фізичної культури та спорту

УДК 796.051.2

Олександр Гонтарук
dempereu@i.ua

Проблеми функціонування системи підготовки кадрів та управління у сфері фізичного виховання й спорту в контексті розвитку державно-приватного партнерства в Україні

Національний університет фізичного виховання та спорту України (м. Київ)

Анотації:

Актуальність. Існує потреба в удосконаленні функціонування системи підготовки фахівців та управління у сфері фізичної культури й спорту в контексті розвитку державно-приватного партнерства в Україні. **Завдання** дослідження – проаналізувати проблеми співпраці між державою, органами місцевого самоврядування та приватним сектором і визначити особливості функціонування системи підготовки кадрів та управління у сфері фізичної культури й спорту в процесі розвитку державно-приватного партнерства в умовах ринкових перетворень. **Результати.** Досліджено сучасні проблеми системи підготовки менеджерів/управлінців, її різноманітні взаємозв'язки в ринкових умовах. **Висновки.** Систему підготовки кадрів та систему управління потрібно впроваджувати з урахуванням ресурсних можливостей приватного сектору з активізацією інноваційної активності, формуванням ефективно інвестиційної політики та соціальної інфраструктури для досягнення стратегічної мети – прискорення розвитку фізичної культури й спорту на державному та місцевому рівнях.

Александр Гонтарук. Проблемы функционирования системы подготовки кадров и управления в сфере физического воспитания и спорта в контексте развития государственно-частного партнерства в Украине. **Актуальность.** Существует необходимость в усовершенствовании функционирования системы подготовки специалистов и управления в сфере физической культуры и спорта в контексте развития государственно-частного партнерства в Украине. **Задание** исследования – проанализировать проблемы сотрудничества между государством, органами местного самоуправления и частным сектором. Определить особенности функционирования системы подготовки кадров и управления в сфере физической культуры и спорта в процессе развития государственно-частного партнерства в условиях рыночных преобразований. **Результаты.** Исследованы современные проблемы системы подготовки менеджеров / управленцев, ее всесторонние взаимосвязи в условиях рынка. **Выводы.** Систему подготовки кадров и систему управления необходимо реализовать с учетом ресурсных возможностей частного сектора с активизацией инновационной активности, формированием эффективной инвестиционной политики и социальной инфраструктуры для достижения стратегической цели – ускорения развития физической культуры и спорта на государственном и местном уровнях.

Oleksandr Hontaruk. Problems of Training and Managing in Physical Education and Sports in the Context of Public-Private Partnership in Ukraine. **Actuality.** There is a need to improve the system of training and managing in the sphere of physical culture and sports in the context of public-private partnership in Ukraine. **Aim.** To analyze the problems of cooperation in the state government, local government and the private sector, to define the peculiarities in the system of training specialists for management in the sphere of physical culture and sports in the process of public-private partnership under market conditions. **Results.** The modern problems of training managers, their various relations under market conditions have been investigated. **Conclusions.** The systems of training and managing should be implemented taking into account the resources of the private sector, activating innovative activities, forming effective investment policy and social infrastructure to achieve the strategic goal – accelerating the development of physical culture and sports at the national and local levels.

Ключові слова:

державно-приватне партнерство, інновації, менеджер, управління, фізична культура, спорт, державна політика. *государственно-частное партнерство, инновации, менеджер, управление, физическая культура, спорт, государственная политика.* *public-private partnership, innovations, manager, management, physical culture, sports, state policy.*

Вступ. Зростання кількості та якості надання фізкультурно-спортивних послуг, підвищення ефективності співпраці держави й приватного сектору – необхідна умова сталого розвитку економіки країни, задоволення суспільних потреб та поліпшення добробуту населення [1]. Тому сьогодні важливого значення набувають проблеми реалізації та розвитку державно-приватного партнерства (далі – ДПП) в Україні.

Узагальнення передового досвіду формування й упровадження системи підготовки професійних спеціалістів, менеджерів та на основі цієї системи реалізація управлінських функцій у сфері фізичної культури й спорту – визначальні орієнтири в процесі формування стратегії соціально-економічного розвитку України [2].

Розв'язання проблеми реформування системи підготовки менеджерів / управлінців у контексті розвитку ДПП є актуальним та вимагає переосмислення інтегративних економічних, соціальних, педагогічних, організаційних і нормативно-правових факторів, що ефективно взаємодіють між собою. Це зумовлює об'єктивну необхідність модернізації змісту, форм та методів, організаційної структури системи освіти у сфері фізичної культури й спорту, упровадження інновацій, розбудови національної школи на кращих практиках, пошуку талановитих спортсменів та підготовки майбутніх переможців із різних видів спорту [3].

Сучасний рівень досліджень механізмів розвитку фізичної культури й спорту на засадах ДПП є недостатнім. Виникає потреба у створенні та вдосконаленні відповідної нормативно-правової бази, нових методів, технологій державного управління, подоланні неефективної державної монополії на ринку, залученні додаткових ресурсів й управлінських навичок недержавних інституцій для надання послуг населенню та розвитку інфраструктури без втрати власності й контролю за процесами соціально-економічного розвитку.

У зв'язку з цим вагомими є вивчення та дослідження теоретичних і методологічних розробок у процесі інтеграції сфери фізичної культури й спорту в сучасне ринкове середовище, напрацювання нових підходів з урахуванням нагальних політичних та соціально-економічних викликів й інтеграцією України в Європейське Співтовариство.

Аналіз зарубіжної та вітчизняної літератури свідчить про те, що значна увага приділяється дослідженню проблем інституціональних відносин між державою й приватним сектором, розвитку ДПП, формуванню соціального партнерства, розвитку інфраструктури в умовах ринку. Вивченням сучасних проблем і перспективами реформування економіки України ґрунтовно займалися О. Амоша (2009), С. Рибак (2011), В. Вишневський (2011), А. Гриценко (2011), В. Геєць (2010–2012), К. Павлюк (2013–2014), І. Запатріна (2011–2016) та ін.

Проблеми взаємодії держави й бізнесу у сфері фізичної культури та спорту глибоко аналізували такі вчені, як Ю. Мічуда (2007–2008), М. Дутчак (2009), М. Авксент'єв (2010), С. Грищенко (2011), Е. Зусман (2011), А. Сорокін (2012), О. Левковець (2012), О. Петрікова (2013), Б. Бояринцев (2014), В. Джуха (2014) та ін. Дослідження науковців уміщують багато важливих наукових положень стосовно функціонування та розвитку сфери фізичної культури й спорту в умовах перехідних соціально-економічних систем, формування партнерства між державою та приватним сектором.

Потребують подальшого дослідження проблеми диверсифікації форм власності в економіці фізичної культури й спорту, які призвели до різкого скорочення участі державного сектору, створення нових форм власності та форм господарювання. Як наслідок, простежено ослаблення державного регулювання й управління соціально-економічним і науково-технологічним розвитком. Новітні програми переходу до ринку, законодавчі та нормативні акти, зазвичай, містять слабкі розділи, що висвітлюють способи реалізації політик у сфері фізичної культури й спорту та не передбачають чіткої системи заходів в умовах, що склалися на ринку.

Крім того, важливе питання – вивчення доцільності створення в Україні спеціального органу з підтримки та розвитку ДПП у фізичній культурі й спорті, діяльність якого була б спрямована на координацію дій у підготовці проектів, зокрема це визначення прозорої участі учасників у фінансуванні проекту, надання методологічної підтримки з питань управління та фінансування, розробка нормативно-правових актів, експертний аналіз виконання проектів тощо.

Створення цього органу дасть змогу науково обґрунтувати практичні дії, пов'язані з упровадженням нових механізмів і технологій управління фізкультурно-спортивними організаціями,

удосконаленням системи підготовки менеджерів / управлінців, визначенням форм та методів державного впливу на розвиток галузі, подоланням негативних тенденцій в економіці фізичної культури й спорту, зумовлених недосконалістю ринку на перехідному етапі.

Зв'язок із науковими програмами або практичними завданнями. Дослідження здійснено в межах наукової теми «Теоретичні та прикладні аспекти підприємництва у сучасному спорті» Плану НДР Національного університету фізичного виховання і спорту України на 2016–2020 рр. (№ державної реєстрації – 0116U001622).

Мета дослідження – визначення теоретичних засад функціонування системи підготовки фахівців та виявлення особливостей системи управління у сфері фізичної культури й спорту в контексті розвитку державно-приватного партнерства в Україні.

Матеріал і методи дослідження. У процесі виконання роботи застосовано такі методи дослідження: системний аналіз; поєднання логічного та історичного аналізу розвитку соціально-економічних відносин у сфері фізичної культури й спорту; аналіз наукової літератури та документів, що характеризують функціонування й розвиток фізичної культури та спорту в системі ринкових відносин, зокрема вплив і наслідки ДПП; метод порівняння та зіставлення; статистичні методи аналізу.

Результати дослідження. Дискусія. З огляду на актуальність визначення теоретичних засад розвитку ДПП у сфері фізичної культури й спорту в процесі формування нових ринкових відносин в Україні, а також збереження здоров'я нації, залучення різних груп населення до активних занять фізкультурою та спортом, запобігання негативним явищам серед населення повинна бути розроблена стратегічна мета державної політики – прискорення розвитку фізичної культури й спорту. Досягнення мети враховує також дослідження особливостей функціонування системи підготовки кадрів, управління з урахуванням активізації інноваційної активності, формування ефективної інвестиційної політики та створення соціальної інфраструктури.

Державне управління – невід'ємна складова частина функціонування державно-владного механізму [4, 47]. Потрібно підкреслити, що воно чинить цілеспрямований, організаційний, регулювальний вплив на суспільні процеси, діяльність, свідомість і поведінку громадян. Цілі державного управління враховують параметри, яких бажано досягти через визначений проміжок часу, відповідають обов'язковим вимогам, є досяжними – прогнозованими, гнучкими, конкретними, сумісними та прийнятними.

Державне управління у сфері фізичної культури й спорту поєднує процеси стратегічного планування, контролю та мотивації, які проаналізовані в дослідженнях Ю. Мічуди, М. Дутчака й успішно застосовуються для досягнення поставленої мети.

Стратегічне планування – це, насамперед, процес прийняття управлінських рішень стосовно стратегічного передбачення (формування стратегій), розподілу ресурсів, а також адаптації реалізації цих рішень до умов внутрішнього та зовнішнього середовищ. Управління ефективно за умови, коли постановка цілей відповідає реаліям часу й усебічно враховує усталені процеси та динаміку змінних процесів у суспільстві.

Нині державне управління у сфері фізичної культури та спорту забезпечується діяльністю Міністерства молоді та спорту України. У процесі децентралізації важливу роль у системі управління відведено органам місцевого самоврядування, оскільки питання підготовки резервного спорту й створення та забезпечення функціонування спортивної інфраструктури на місцях матиме ключове значення в ринкових умовах. Тому реалізація проектів ДПП на місцевому рівні також набуває нового змісту.

Для реалізації управлінських функцій важливе створення ефективної системи підготовки професійних спеціалістів, менеджерів / управлінців.

У сфері фізичної культури й спорту менеджери керуються двома основними складниками в процесі управління: побудова місії та визначення цілей. Місія передбачає створення й опис орієнтирів, пріоритетів діяльності, взаємодію з недержавними спортивними організаціями, організацію спортивних змагань, можливостей і способів виконання проектної діяльності, а також формування потрібного іміджу в суспільстві [5].

Для менеджерів, управлінців, державних службовців процес прийняття рішень щодо орієнтирів розвитку фізичної культури й спорту, як і раніше, залишається сферою ситуативних інтересів. В умовах політичних, соціально-економічних перетворень це може призвести до прорахунків і помилок, що матимуть тривалі негативні наслідки. Тому потрібно зосередити увагу на соціально-ціннісних засадах державної політики у сфері фізичної культури й спорту, що вимагає вдосконалення освітнього процесу та впровадження інновацій тими, хто втілює їх у життя й передбачає можливі наслідки діяльності менеджерів / управлінців на державному та місцевому рівнях.

У зв'язку з цим в умовах ринкової економіки сфера фізичної культури й спорту потребує комплексного реформування, зокрема потреби змінити систему підготовки менеджерів / управлінців, утвердити її визначальну роль і функції в процесі реалізації проектів ДПП.

З одного боку, визначена система повинна створювати умови для того, щоб фізкультурно-спортивні товариства, федерації, клуби різних форм власності структурувалися, співпрацювали з органами державної влади й місцевого самоврядування в підготовці спортсменів вищого рівня. Також важливе забезпечення належних умов тренування, участь у щорічних календарних змаганнях, з іншого – недержавні спортивні організації повинні реалізовувати окремі соціальні функції держави та надавати спеціальні послуги громадянам, зокрема під час реалізації суспільно важливих проектів ДПП в електронному урядуванні, розв'язувати назрілі проблеми суспільних груп тощо.

Схему оптимального розвитку системи підготовки менеджерів / управлінців за участю фізкультурно-спортивних організацій виразно відтворює модель, яку відображено на рис. 1.

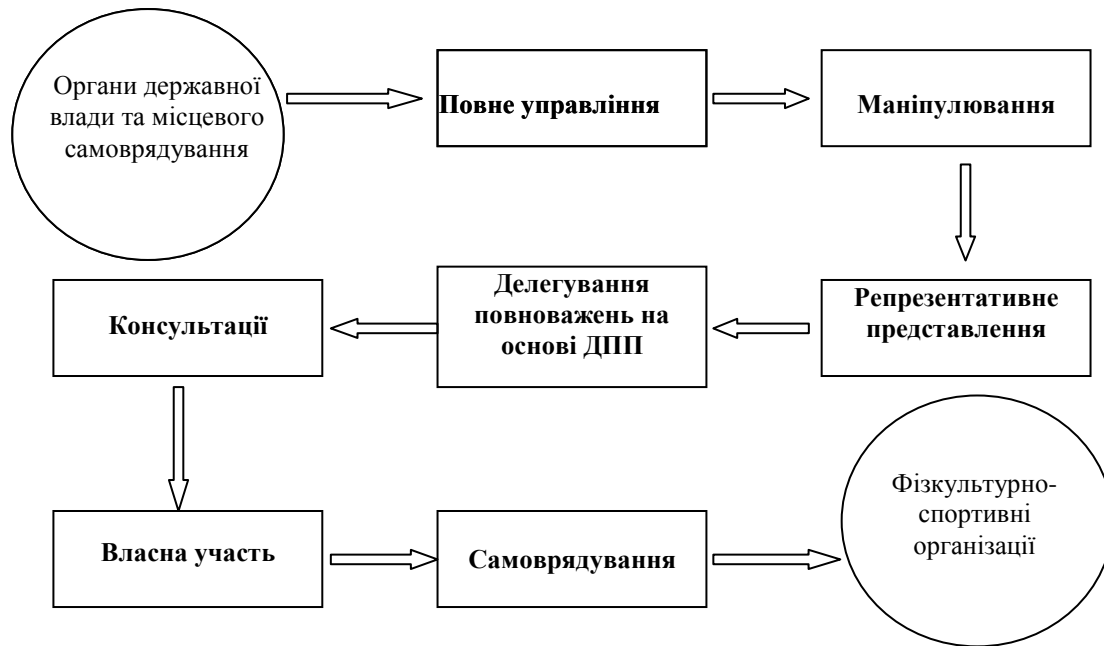


Рис. 1. Модель взаємодії менеджерів / управлінців та фізкультурно-спортивних організацій

Аналіз досвіду країн Центрально-Східної Європи, зокрема Чехії, Словаччини, Польщі, Румунії, а також Португалії, Іспанії свідчить, що недостатня конкурентоспроможність проявляється, насамперед, у зростанні дефіциту торговельного балансу окремих груп високотехнологічних спортивних товарів, обладнання, певних складників інфраструктурних об'єктів. Отже, науково-технічні здобутки менш інтенсивно перетворюються на технологічні інновації, що зумовлюють економічне зростання.

Основне завдання концепції – ліквідація відставання європейської системи вищої освіти від США та реалізація функцій освіти як ефективного чинника розвитку сучасної економіки. Саме тому реформування вищої освіти у сфері фізичної культури й спорту передбачає фундаментальну переорієнтацію навчальних процесів як загальнодержавного суспільного блага. Адже вони повинні функціонувати з урахуванням пріоритетів ринкових законів та фізкультурно-спортивних, освітніх послуг, що формують новий рівень ДПП.

Задля організації єдиного європейського ринку й підготовки менеджерів / управлінців потрібна серйозна уніфікація в Україні формату освітніх технологій, що застосовуються в різних країнах. Це забезпечить прискорення мобільного руху ресурсів та освітнього продукту в єдиному європейському конкурентному просторі. Переконалий, що саме така організація значно підвищить економічну ефективність освіти в підготовці менеджерів / управлінців, а оцінку формуватимуть переважно ринкові закони, а не лише держава, що гарантує уніфікований формат освітнього процесу і за змістом, і за певними стандартами якості.

Принципово важливим фактором у процесі реалізації проектів ДПП у системі підготовки менеджерів / управлінців є створення дослідницької сфери, зокрема систематичне проведення дослідження в різних видах спорту, упровадження інновацій і технологій, аналіз людських ресурсів, удосконалення спортивної інфраструктури тощо. Це і є вирішальним чинником посилення конкурентоспроможності як українських спортсменів на міжнародних змаганнях, так і товарів та послуг на світових ринках.

Отже, ураховуючи те, що в сучасних умовах управлінська система у сфері фізичної культури й спорту в контексті розвитку ДПП визначає соціально-економічну динаміку розвитку держави, потрібно активізувати систему підготовки менеджерів / управлінців та встановлення уніфікованої моделі освітнього процесу. Для цього ініціювали проведення реформи, передбачивши передачу значних повноважень і ресурсів спортивним федераціям. Її успіх визначатиме розвиток та вдосконалення управлінської системи, яка в процесі ринкових перетворень суттєво може змінювати свої функції й характер діяльності.

Функціонування системи управління на місцевому рівні повинно здійснюватися на засадах державного управління як найважливішого нормативно-регулювального фактора, що визначає тип життєдіяльності, характер і динаміку розвитку суспільства.

Основними напрямками управлінської системи на місцевому рівні в ринкових умовах є:

- 1) запровадження єдиних мінімальних соціальних і фізкультурно-спортивних стандартів для населення незалежно від економічних можливостей областей;
- 2) удосконалення формування стратегії місцевої політики за результатами моніторингу, прогнозів та програм у сфері фізичної культури й спорту;
- 3) удосконалення законодавчої та нормативно-правової бази щодо розвитку фізкультурно-спортивного руху на місцевому рівні;
- 4) забезпечення досягнення показників поєднання місцевих і державних програм із підтримки фізичної культури й спорту, підготовки спортсменів та спортивної інфраструктури;
- 5) забезпечення ефективного розвитку ДПП на місцевому рівні.

Упевнений, що з посиленням відповідальності органів місцевого самоврядування за стан фізкультурно-спортивного розвитку вдосконалюватимуться механізми реалізації політики на місцях. Основні напрями й завдання цієї політики повинні враховувати потребу:

- 1) створення умов життєзабезпечення та життєдіяльності для здоров'я населення й відтворення трудового потенціалу на місцевому рівні;
- 2) забезпечення зайнятості у сфері фізичної культури та спорту й ефективного використання трудового потенціалу, формування та реалізації проектів ДПП;
- 3) розвитку спортивної інфраструктури на місцевому рівні, яка б забезпечувала задоволення потреб населення в умовах ринку;
- 4) розроблення місцевих фізкультурно-спортивних програм на основі стратегічного планування соціально-економічного розвитку на місцевому рівні;
- 5) удосконалення фінансового забезпечення здійснення місцевих спортивних заходів (стимулювання інвестиційної діяльності, формування місцевого бюджету, підтримка спортивних громадських організацій, клубів тощо);
- 6) формування місцевої інформаційної системи, зокрема впровадження електронного урядування.

Важливо те, що для вдосконалення системи управління на місцевому рівні потрібно постійно здійснювати соціально-економічний аналіз, який ґрунтується на таких трьох основних компонентах, як:

- оцінка ринку та потенціалу фізкультурно-спортивного середовища;
- оцінка й результативність діяльності менеджерів / управлінців;
- розробка стратегій (у т. ч. на основі результатів реалізованих проектів ДПП і проведених спортивних заходів).

Отже, управлінська система на місцевому рівні повинна оцінювати потенціал фізкультурно-спортивного руху, прогнозувати зміни показників в умовах ринкових перетворень. Зі свого боку, соціально-економічний аналіз важливий у процесі стратегічного планування та може сприяти більш ефективній розробці й реалізації проектів ДПП.

Це потребує проведення відповідних заходів організаційно-управлінського та нормативно-правового характеру, а саме: створення необхідних умов для функціонування й розвитку фізкультурно-спортивних організацій, що належать до державної та приватної форм власності (у т. ч. громадських організацій); забезпечення якісно нового змісту державного управління сферою фізичної культури й спорту, який би відповідав вимогам ринку; визначення місця менеджерів / управлінців у системі управління сферою фізичної культури та спорту; визначення перспектив розвитку ДПП у сфері фізичної культури й спорту; удосконалення нормативно-правової бази функціонування та розвитку сфери фізичної культури й спорту.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Реалізація ДПП у сфері фізичної культури й спорту в Україні – важливий механізм залучення на паритетних умовах капіталу недержавного сектору до української економіки, що реформує інфраструктуру міст та систему державного управління, створює новий ринок послуг для населення, забезпечує розвиток інноваційної економіки.

Управлінська система у сфері фізичної культури й спорту в контексті ДПП в Україні визначає соціально-економічну динаміку розвитку держави, професійний рівень підготовки та діяльності менеджерів / управлінців у процесі реалізації фізкультурно-спортивних проєктів. Управління поєднує процеси стратегічного планування, контролю й мотивації, зокрема стратегічне планування як процес прийняття управлінських рішень, адаптоване до умов внутрішнього та зовнішнього ринкового середовища.

Отже, в умовах ринкової економіки управління сфери фізичної культури й спорту потребує комплексного реформування, зміни системи підготовки менеджерів / управлінців, утвердження її визначальної ролі та функцій у процесі реалізації проєктів ДПП. Управлінська система на місцевому рівні повинна оцінювати потенціал фізкультурно-спортивного руху. Для підвищення ефективності діяльності менеджерів / управлінців потрібно вдосконалити систему підготовки й установити уніфіковану модель освітнього процесу, а також виробити та впровадити критерії оцінки результативності менеджерської діяльності в умовах динамічного й глобального ринкового простору.

У процесі реалізації проєктів ДПП у системі підготовки менеджерів / управлінців потрібно створити дослідницьку сферу, а саме: систематично проводити дослідження в різних видах спорту, запровадити інновації та технології, постійно аналізувати людські ресурси, удосконалювати спортивну інфраструктуру тощо. Це вирішальні чинники посилення конкурентоспроможності українських спортсменів на міжнародних змаганнях, товарів і послуг на світових ринках.

Джерела та література

1. Солодовнік О. О. Публічно-приватне партнерство в контексті реформування економіки України / О. О. Солодовнік // Вісник Харківського національного технічного університету сільського господарства : Економічні науки. – 2012. – Вип. 127. – 326 с.
2. Гонтарук О. М. Проблеми реалізації державно-приватного партнерства у сфері фізичної культури і спорту / О. М. Гонтарук // Актуальні проблеми фізичної культури і спорту. – 2015. – № 34 (2). – С.31–35.
3. Гонтарук А. Н. Современные технологии подготовки менеджеров в сфере физической культуры и спорта при государственно-частном партнерстве / А. Н. Гонтарук // Материалы национальной конференции с международным участием «Образовательные технологии 2015» 6–8 сентября 2015 г. – Каварна, Болгария, 2015. – Т 30. – С. 54–58.
4. Козаков В. М. Аксиология державного управління : підручник / В. М. Козаков. – К. : [б. в.], 2010. – 256 с.
5. Гонтарук О. М. Освіта та система спортивного менеджменту в умовах ринку / О. М. Гонтарук // Сравнительная педагогика в условиях международного сотрудничества и европейской интеграции (15–16 мая 2015 г., г. Брест) : собр. материалов VII междунар. науч.-практ. конф. – Брест : БрГУ, 2015. – С. 34–37.

References

1. Solodovnik, O. O. (2012). Publichno-pryvatne partnerstvo v konteksti reformuvannia ekonomiky Ukrainy [Public-private partnership in the context of reforming Ukraine's economy]. *Visnyk Kharkivskoho natsionalnoho tekhnichnoho universytetu silskoho hospodarstva: Ekonomichni nauky*, vyp. 127, 326.
2. Gontaruk, O. M. (2015). Problemy realizatsii derzhavno-pryvatnoho partnerstva u sferi fizychnoi kultury i sportu [Realization gap of public private partnership in the field of physical culture and sports]. *Aktualni problemy fizychnoi kultury i sportu*, no. 34 (2), 31–35.
3. Hontaruk, A. N. (2015). Sovremennye tekhnologii podgotovki menedzherov v sfere fizicheskoi kultury i sporta pri hosudarstvenno-chastnom partnerstve [Modern technologies of training managers in the field of physical culture and sports under public private partnership]. *Kavarna, Bolhariia*, T 30, 54–58.
4. Kozakov, V. M. (2010). Aksiolohiia derzhavnoho upravlinnia: pidruchnyk [Axiology of public administration]. *Kyiv*, 256.
5. Gontaruk O. M. (2015). Osvita ta systema sportyvnoho menedzhmentu v umovakh rynku [Education and sports management system in the market]. *Zbirnyk materialiv VII mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi konferentsii «Srvnitelnaia pedahohika v usloviakh mezhdunarodnoho sotrudnichestva i evropeiskoi intehratsii»*, Brest: BrDU, 34–37.

Інформація про авторів:

Гонтарук Олександр; <http://orcid.org/0000-0003-1148-5229>; demperu@i.ua; Національний університет фізичного виховання і спорту України; вул. Фізкультури, 1, м. Київ, 03680, Україна.

Information about the Authors:

Hontaruk Oleksandr; <http://orcid.org/0000-0003-1148-5229>; demperu@i.ua; National University of Physical Education and Sport of Ukraine, 1 Phizkultury Street, Kiev, 03680, Ukraine.

Стаття надійшла до редакції 17.08.2016 р.